

зом, умозаключить о нем все, что нам известно об этом классе. Операцию открытия того, к какому классу системы должен относиться определенный экземпляр или случай, ученый образно назвал диагнозом¹. Позднее для обозначения подобной процедуры и М.П. Покровский задействовал термин "диагноз"².

Итак, второе требование к основанию классификации норм административного права - обеспечить легкость "диагноза". В связи с этим хорошим основанием классификации норм административного права следует считать тот признак, который будет соответствовать обоим указанным требованиям. Такое соответствие обеспечит высокие качества построенной на этом основании классификации. Приобретая указанные качества, она по праву потом может использоваться в различных научно-познавательных, прикладных и образовательных целях.

Руководствуясь требованиями к объему статьи, остается лишь заключить, что авторская точка зрения на проблему создания качественной теории классификации с возможностями применения ее методологических постулатов в сфере изучения норм административного права, еще будет нами представляться в последующих публикациях. Мы также надеемся, что и коллеги по научному цеху не останутся в стороне от обсуждения указанной проблематики. Высокий научный энтузиазм в этом направлении способен уже в ближайшем будущем нас приблизить к разрешению некоторых задач "классификационного" характера. Таким образом, слово за учеными и с ним не следует медлить.

УДК 343.346.1

В.В. Віскунов

**ВИЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОГО ОБ'ЄКТА
ЗЛОЧИНУ НА ПІДСТАВІ ДОСЛІДЖЕННЯ
СКЛАДУ ЗНИЩЕННЯ, ПІДРОБКИ
АБО ЗАМІНИ НОМЕРІВ ВУЗЛІВ
ТА АГРЕГАТИВ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ,
ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 290
КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

На підставі наукових концепцій об'єкта злочину в науці кримінального права України та з урахуванням специфіки складу знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу, передбаченого ст. 290 Кримінального кодексу України, у публікації визначається поняття загального об'єкта злочину.

Ключові слова: *об'єкт злочину, знищення, підробка, заміна, ідентифікаційний номер транспортного засобу, склад злочину, суспільна небезпечність, Кримінальний кодекс України.*

¹ Джевонс С. Основы науки. Трактат о логике и научном методе: Перевод со 2-го английского издания / С. Джевонс; Пер.: Антонович М. - С.-Пб.: Изд. Л.Ф. Пантелеева, 1881. - 744 с. - С. 660.

² Покровский М.П. Классификация как система / М.П. Покровский // Вопросы философии. - 2006. - №7. - С. 95-104. - С. 100.

На основаних научних концепцій об'єкта преступлення в науці уголовного права України и с учетом специфики состава уничтожения, подделки или замены номеров узлов и агрегатов транспортного средства, предусмотренного ст. 290 Уголовного кодекса Украины, в публикации определяется понятие общего объекта преступления.

Ключевые слова: *объект преступления, уничтожение, подделка, замена, идентификационный номер транспортного средства, состав преступления, общественная опасность, Уголовный кодекс Украины.*

Based on the scientific concepts of the object of the crime in the science of criminal law of Ukraine and taking into account the specificity of destruction, forgery or replacement of units of a vehicle under Art. 290 of the Criminal Code of Ukraine, the publication defines the concept of the shared object of the crime.

Key words: *object of the crime, destruction, tampering, replacement, vehicle identification number, crime, public danger, the Criminal Code of Ukraine.*

Точне визнання та визначення об'єкта складу знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу, з'ясування його змісту сприятиме не тільки встановленню характеру та ступеня суспільної небезпечності, а й правильній кваліфікації зазначеного злочину, забезпеченню реалізації кримінальної відповідальності. У науці кримінального права проблема об'єкта злочину дотепер залишається невирішеною. Це й зумовлює її складність і неоднозначність. Дискусійними залишаються питання визначення об'єкта злочину та його змісту взагалі, з'ясування механізму заподіяння йому шкоди, а також установлення родового та безпосереднього об'єктів в окремих складах злочину, зокрема у складі знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу, передбаченому в ст. 290 КК України. Спірним у теорії кримінального права є також співвідношення понять "об'єкт кримінально-правової охорони" і "об'єкт злочину". На нашу думку, об'єкт кримінально-правової охорони, який зазнав посягання, стає об'єктом злочину. Складність проблеми об'єкта злочину зумовлена й тим, що в чинному кримінальному законодавстві України відсутня правова регламентація поняття об'єкта злочину. Однак цілком зрозуміло: те, на що спрямовано злочин і чому завдається шкода, і є його об'єктом.

З приводу вищевикладеного, В.К. Глистин справедливо писав, що в кримінально-правовій теорії відсутня єдина, така, що відповідає потребам науки й практики, обґрунтована послідовна концепція об'єкта злочину¹. Такий стан справ і різноманітність підходів у розумінні об'єкта злочину спричинені тим, що в науці кримінального права остаточно не

¹ Див.: Глистин В.К. Проблема уголовно-правовой охраны общественных отношений: Монография / Глистин В.К. – Ленинград: Из-во Лен-го ун-та, 1979. – С.17.

вирішено питання про те, які властивості та якості повинен мати об'єкт злочину, щоб становити універсальну модель, котрій завдається шкода злочином. Окремого дослідження також потребують питання, на кого або на що спрямовано будь-який злочин і який механізм заподіяння шкоди об'єкту злочину.

Наприклад, В.К. Гришук виділяє сім історичних і вісім сучасних концепцій об'єкта злочину в теорії кримінального права, а саме:

- 1) об'єкт злочину – захищений правом інтерес (Р. Ієрінг, Ф. Ліст, Б.С. Нікіфоров);
- 2) об'єкт злочину – суб'єктивне право (В.Д. Спасович, А. Фейербах);
- 3) об'єкт злочину – безпека і добробут громадян (О.Ф. Кістяківський);
- 4) об'єкт злочину – блага та інтереси, що охороняються законом (правові блага) (Г.В. Колоколов, Є.Я. Немировський, А.Н. Круглевський);
- 5) об'єкт злочину: а) правові норми та конкретні блага й інтереси (М.Д. Сергієвський); б) опосередкований об'єкт злочину – порушуваний припис, норма, а безпосередній об'єкт – суспільні відносини, що є реальним проявом цього припису (І.Я. Фойницький); в) з формальної сторони – блага й інтереси, що охороняються цією нормою (Л.С. Білогриць-Котляревський); г) норма права в її реальному бутті (М.С. Таганцев);
- 6) об'єкт злочину – окремі особи чи групи осіб (П.Д. Калмиков);
- 7) об'єкт злочину – охоронювані кримінальним законом суспільні відносини (А.А. Піонтковський, Є.А. Фролов).

Серед сучасних концепцій об'єкта злочину В.К. Гришук виокремлює такі:

- 1) об'єкт злочину – охоронювані кримінальним законом суспільні відносини (В.Я. Тацій, М.Й. Коржанський, М.І. Бажанов, А.В. Савченко, Б.О. Кирись, В.О. Навроцький, Н.О. Гуторова, Ю.Л. Шевцов та ін.);
- 2) об'єкт злочину – соціальні блага (цінності), що охороняються кримінальним законом (П.С. Матишевський, Є.В. Фесенко, С.Б. Гавриш);
- 3) об'єкт злочину – людина, незалежно від віку, розумового розвитку, соціального статусу тощо (Г.П. Новосьолов);
- 4) об'єкт злочину – окремі особи або багато осіб (І.Я. Козаченко, З.А. Незнамова);
- 5) об'єкт злочину – охоронювані кримінальним законом соціально значущі цінності, інтереси, блага (А.В. Пашковська, А.В. Наумов);
- 6) об'єкт злочину – суспільні відносини, як відповідний порядок, установлений приписами правових норм, а також соціальні блага (Г.В. Чеботарьова);
- 7) об'єкт злочину – соціальна оболонка як завжди перший об'єкт, а всі інші об'єкти перебувають усередині цієї оболонки (В.М. Трубніков);
- 8) об'єкт злочину – охоронюваний кримінальним законом порядок суспільних відносин (О.М. Костенко, П.П. Андрушко, А.В. Ландіна)¹.

¹ Див.: Гришук В.К. Кримінальне право України: Загальна частина: навч. посіб. [для студентів юрид. фак. виш. навч. закл.] / Гришук В.К. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2006 – С. 164, 165.

Разом із тим, слід зауважити, що П.П. Андрушко під об'єктом злочину розуміє соціальні цінності, різновидами яких (а не їх структурними елементами, тобто безпосередніми чи видовими об'єктами конкретних злочинів) є: 1) потерпілий; 2) права, свободи та інтереси потерпілого; 3) соціальні зв'язки між членами суспільства з приводу реалізації ними належних їм прав, свобод та інтересів, у тому числі у формі правовідносин. При цьому потерпілим від злочину є не лише фізична особа як людина і громадянин, а й утворені нею інституції – юридичні особи (підприємства, установи, організації різних форм власності та різного спрямування), держава в особі створених нею органів державної влади на підставі делегованих їй громадянами повноважень, саме суспільство¹.

Традиційно усталеною концепцією об'єкта злочину, що набула своєї чинності за радянських часів і продовжує існувати сьогодні, є концепція суспільних відносин як об'єкта злочину. Однак на початку 1990-х років у теорії українського кримінального права ця концепція стала піддаватися критиці з боку прихильників іншої концепції, котрі під об'єктом злочину розуміють соціальні блага (цінності), що охороняються кримінальним законом.

Так, одним із прихильників концепції "об'єкт злочину – соціальні цінності" визнається Є.В. Фесенко, який вважає, що об'єкти матеріального світу, а також людина мають істотне значення для окремих осіб, соціальних груп і суспільства в цілому. До цінностей як об'єкта злочину він зараховує потерпілого, інтереси і права, соціальний зв'язок і блага². Науковець підкреслює, що поняття "потерпілий від злочину" доцільно застосовувати ширше. Водночас охоплювати будь-яких учасників суспільних відносин: окрему людину, двох чи більше осіб, громадські об'єднання, населення адміністративно-територіальних одиниць, державні органи, суспільство в цілому; це можуть бути як фізичні особи, так і юридичні – підприємства, установи чи організації³.

Наприклад, прихильник концепції "об'єкт злочину – суспільні відносини" В.Я. Тацій стверджує, що суспільні відносини являють собою цілісну систему, котра може функціонувати як певна єдність, індивідуально неповторне поєднання та взаємозв'язок елементів, що утворюють цю систему. Тому якщо елементи, які входять до системи, змінюються (наприклад, функції) чи втрачається один із них, суспільні відносини також

¹ Див.: Андрушко П.П. Злочини проти виборчих прав громадян та їх права брати участь у референдумі: кримінально-правова характеристика: Монографія / Андрушко П.П. - К.: КНТ, 2007. - С. 111.

² Див.: Фесенко Є.В. Цінності як об'єкт злочину / Є.В. Фесенко // Право України. - 1999. - № 6. - С. 75.

³ Див.: Фесенко Є.В. Злочини проти здоров'я населення та системи заходів з його охорони: Монографія / Фесенко Є.В. - К.: Атіка, 2004. - С. 53, 54.

змінюються або припиняють своє існування¹. У філософській і правовій науці, як зазначає В.Я. Тацій, найбільш поширеною є думка, відповідно до якої структурними елементами суспільних відносин є:

- 1) суб'єкти (носії) відносин;
- 2) предмет, з приводу якого існують відносини;
- 3) соціальний зв'язок (суспільно значуща діяльність) як зміст відносин.

Структура будь-яких суспільних відносин завжди є незмінною².

Так, Б.С. Нікіфоров також відзначав, що суспільні відносини – це єдність різноманітних елементів чи сторін, які можна відокремити один від одного тільки за теоретичного аналізу³.

Із цього питання видається слушною позиція В.К. Грищука, який до структурних елементів суспільних відносин зараховує: 1) суб'єктів суспільних відносин (держава в особі компетентних органів, фізичні та юридичні особи); 2) предмет (матеріальні блага, що є предметом злочину, людина, нематеріальні блага); 3) соціальний зв'язок (певний об'єктивний, суспільно корисливий взаємозв'язок суб'єктів охоронюваних законом суспільних відносин на ґрунті їх кореспондуючих прав і обов'язків та правомірна суспільно значуща й позитивна поведінка суб'єктів охоронюваних кримінальним законом суспільних відносин); 4) нормативну основу охоронюваних законом України про кримінальну відповідальність суспільних відносин – зміст цих відносин (права й обов'язки суб'єктів суспільних відносин – норми чинного законодавства, що визначають права й обов'язки суб'єктів суспільних відносин, які становлять їх зміст)⁴. На наш погляд, така структура суспільних відносин цілком і повністю відповідає концепції "об'єкт злочину – порядок відносин", оскільки завдяки соціальним нормам, у тому числі й нормам права, суспільні відносини набувають організованої форми, тобто становлять собою порядок.

До речі, у дореволюційний період розвитку кримінального права М.Д. Сергієвський писав: "...виникає наче б то подвійний об'єкт злочинних діянь: по-перше, об'єктом є насамперед безпосередній предмет посягання, а потім, по-друге, абстрактний інтерес усього суспільства, який порушується невиконанням відповідного припису закону. Тільки поєднання обох моментів утворює поняття об'єкта, разом з тим обґрунтовує

¹ Див.: Тацій В.Я. Объект и предмет преступления по советскому уголовному праву: Монография / Тацій В.Я. - Х.: Юридический институт, 1982. - С. 18, 19.

² Див.: Тацій В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве: Монография / Тацій В.Я. - Х.: Вища школа: Изд-во при ХГУ, 1988. - С. 16.

³ Див.: Нікіфоров Б.С. Объект преступления: Монография / Нікіфоров Б.С. - М.: Юрид. лит., 1960. - С. 29.

⁴ Див.: Гришук В.К. Кримінальне право України: Загальна частина: навч. посіб. [для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл.] / Гришук В.К. - К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2006 - С. 166, 167, 186, 188.

склад злочинного діяння: порушення норми закону неможливе без посягання на конкретні блага або інтереси..."¹.

Так, О.М. Костенко, виводячи формулу об'єкта злочину, справедливо зазначає, що під об'єктом злочину слід розуміти такий, що гарантує безпеку, тобто заснований на законах соціальної природи порядок відносин між людьми з приводу матеріальних чи нематеріальних предметів, який охороняється кримінальним законодавством². Науковець також стверджує, що безпека того чи іншого предмета (матеріального чи нематеріального) – це стан його захищеності, який є наслідком існування певного порядку відносин між людьми з приводу нього. Усякий злочин посягає саме на цей порядок. За пропонуваною формулою можна визначити об'єкт будь-якого складу злочину, передбаченого КК України, а також кримінальним законодавством інших країн. Звідси випливає і співвідношення між поняттями "об'єкт злочину" і "предмет злочину"³. Ми цілком поділяємо наведену позицію щодо визначення об'єкта злочину, оскільки вона має глибоку об'єктивну основу, є науково обґрунтованою, а також узгоджується з досліджуваним складом знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу.

Підкреслимо, що в науці кримінального права є й інші думки з цього приводу⁴.

Відзначимо, що порядок людських відносин становить, по суті, систему зв'язків між людьми (суспільних відносин) з приводу соціальних цінностей, яка визнає їх взаємне становище в суспільстві, виражається в діях (діяннях) людей та виявляється у їх інтересах. Спільна діяльність людей – це діяльність упорядкована, вона об'єктивно вимагає узгодження зусиль і тому сама за своєю природою диктує те, що можна робити, а чого – не можна. Упорядкованість суспільних відносин виявляється як тенденція, яка може подолати відхилення від належної поведінки окремих людей – учасників суспільних відносин. Саме тому вони піддаються нормативному регулю-

¹ Див.: Сергієвський Н.Д. Русское уголовное право: Пособие к лекциям: Часть Общая / Сергієвський Н.Д. - СПб., 1913. - С. 243.

² Див.: Костенко О.М. Культура і закон - у протидії злу: Монографія / Костенко О.М. - К.: Атіка, 2008. - С. 239.

³ Див.: Там само. - С. 239.

⁴ Див.: Кримінальне право України: Загальна частина: [підруч. для студ. вищ. навч. закл. освіти] / [М.І. Бажанов, В.Я. Тація, В.В. Сташис та ін.]; за ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. - К.: Юрінком Інтер; Х.: Право, 2002. - 416 с.; Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, Л.М. Кривоченко та ін.]; за ред. проф. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. - [3-є вид.]. - К.: Юрінком Інтер, 2007. - 496 с.; Кримінальне право України: Загальна частина: [підручник для студентів юрид. вузів і фак.] / [П.В. Андрусов, П.П. Андрушко, В.В. Банківський та ін.]; за ред. П.С. Матишевського та ін. - К.: Юрінком Інтер, 1997. - 512 с.; Кримінальне право України: Загальна частина: навч. посіб. / П.Л. Фріс. - К.: "Центр навчальної літератури", 2004. - 362 с.; Уголовное право Российской Федерации: Общая часть: Учебник / Под ред. А.И. Рапога. - М.: Юрист, 2001. - 511 с.

ванню, більш того – потребують його. Порядок, зокрема правопорядок – це форма існування суспільних відносин¹.

Отже, на наш погляд, під загальним об'єктом злочину слід розуміти усталений у суспільстві порядок відносин між їх суб'єктами (державою в особі компетентних органів, фізичними та юридичними особами) у різних сферах їх життєдіяльності (економічній, політичній, соціальній, культурній тощо), з приводу матеріальних чи нематеріальних цінностей, який охороняється кримінальним законодавством і на який посягає суспільно небезпечне діяння.

Проте, автор переконаний, що проблема визначення об'єкта злочину у науці кримінального права залишається дискусійною. Тому сподіваємося, що остаточно її вирішення може бути здійснено шляхом нових наукових розвідок й подальших досліджень у цьому напрямку.

Використана література:

1. Андрушко П.П. Злочини проти виборчих прав громадян та їх права брати участь у референдумі: кримінально-правова характеристика: Монографія / Андрушко П.П. – К.: КНТ, 2007. – 328 с.
2. Глистин В.К. Проблема уголовно-правовой охраны общественных отношений: Монография / Глистин В.К. – Ленинград: Из-во Лен-го ун-та, 1979. – 127 с.
3. Гришук В.К. Кримінальне право України: Загальна частина: навч. посіб. [для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл.] / Гришук В.К. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2006 – 568 с.
4. Костенко О.М. Культура і закон – у протидії злу: Монографія / Костенко О.М. – К.: Атіка, 2008. – 352 с.
5. Кримінальне право України: Загальна частина: [підруч. для студ. вищ. навч. закл. освіти] / [М.І. Бажанов, В.Я. Тацій, В.В. Сташис та ін.]; за ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К.: Юрінком Інтер; Х.: Право, 2002. – 416 с.;
6. Кримінальне право України: Загальна частина: [підручник для студентів юрид. вузів і фак.] / [Г.В. Андрусов, П.П. Андрушко, В.В. Банківський та ін.]; за ред. П.С. Матишевського та ін. – К.: Юрінком Інтер, 1997. – 512 с.;
7. Кримінальне право України: Загальна частина: навч. посіб. / П.Л. Фріс. – К.: "Центр навчальної літератури", 2004. – 362 с.; Уголовное право Российской Федерации: Общая часть: Учебник / Под ред. А.И. Рагога. – М.: Юристъ, 2001. – 511 с.;
8. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / [Ю.В. Балуцян, В.І. Борисов, Л.М. Кривоченко та ін.]; за ред. проф. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – [3-є вид.] – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 496 с.;

¹ Див.: Уголовное право России: Общая часть: Учебник / Под ред. Кропачева Н.М., Волженкина Б.В., Орехова Б.В. – СПб.: Издательский Дом С.-Петербур. гос. ун-та, Издательство юридического факультета С.-Петербур. гос. ун-та, 2006. – С. 382.

9. Никифоров Б.С. Объект преступления: Монография / Никифоров Б.С. - М.: Юрид. лит., 1960. - 204 с.
10. Сергиевский Н.Д. Русское уголовное право: Пособие к лекциям: Часть Общая / Сергиевский Н.Д. - СПб., 1913. - 395 с.
11. Тацкий В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве: Монография / Тацкий В.Я. - Х.: Вища школа: Изд-во при ХГУ, 1988. - 196 с.
12. Тацкий В.Я. Объект и предмет преступления по советскому уголовному праву: Монография / Тацкий В.Я. - Х.: Юридический институт, 1982. - 101 с.
13. Уголовное право России: Общая часть: Учебник / Под ред. Кропачева Н.М., Волженкина Б.В., Орехова В.В. - СПб.: Издательский Дом С.-Петербур. гос. ун-та, Издательство юридического факультета С.-Петербур. гос. ун-та, 2006. - 1064 с.
14. Фесенко Є.В. Злочини проти здоров'я населення та системи заходів з його охорони: Монографія / Фесенко Є.В. - К.: Атіка, 2004. - 280 с.
15. Фесенко Є.В. Цінності як об'єкт злочину / Є.В. Фесенко // Право України. - 1999. - № 6. - С. 75.

УДК 342.92

Фомін П.П.

**ДО ПИТАННЯ ПРО ПРИНЦИПИ
АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА**

У статті автор розглядає теоретичні питання принципів адміністративного права, зокрема визначає поняття та окреслює їх систему.

Ключові слова: *теорія, принципи, принципи адміністративного права, поняття, система*

В статье автор рассматривает теоретические вопросы принципов административного права, в частности определяет понятие и обозначает их систему.

Ключевые слова: *теория, принципы, принципы административного права, понятие, система*

In the article the author considers the theoretical issues of the principles of administrative law, in particular defines and represents their system.

Key words: *theory, principles, principles of administrative law, concept, system.*

Важливими питаннями в теорії адміністративного права є поняття та система принципів цієї галузі. Дослідження цього питання впливає на розуміння та подальше вдосконалення самого адміністративного права, проведення реформування його інститутів, системи адміністративного законодавства, механізму адміністративно-правового регулювання управлінських відносин, правотворчої та правозастосовної діяльності.

Слід зазначити, що дослідженням галузевих принципів права займалися як українські, так і російські вчені: В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, Д. Галлиган, І.П. Голосніченко, С.Д. Князев, Ю.М. Козлов, А.М. Колодій, О.П. Коренев, А.С. Кравцов, В.Я. Настюк, Ю.М. Стариков, Ю.О. Тихоми-